

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

<i>Бугасівська Єлизавета Євгенівна, Зелінченко Анастасія Олегівна</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ В УКРАЇНІ.	140
<i>Голуб Анастасія Сергіївна,</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА МАШИНОМІСЦЕ (ПАРКОМІСЦЕ) ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	144
<i>Гринько Андрій Русланович,</i> ПРАВО ПАЦІЄНТА НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО СТАН СВОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЇЇ ТАЄМНИЦЮ	147
<i>Гриценко Давид Сергійович</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЦИФОРВІ АКТИВИ В УКРАЇНІ	151
<i>Грушко Влада Олегівна</i> НЕДОТОРКАННІСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ В ІНТЕРНЕТІ.	155
<i>Даїдаміров Тімур Новруз огли,</i> УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВИМ МАЙНОМ ПІСЛЯ СМЕРТІ ОСОБИ	159
<i>Джабраїлова Вікторія Володимирівна</i> ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІВ В УКРАЇНІ	162
<i>Дмитрук Дар'я Олександрівна,</i> СПАДКУВАННЯ У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	166
<i>Доможирська Наталя Олегівна,</i> РОЛЬ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ. ПРИНЦИП ГЕНДЕРНОЇРІВНОСТІ: ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ	170
<i>Драганова Дарія Сергіївна,</i> СПАДКУВАННЯ АКАУНТІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ.	173
<i>Жулавська Еліна Костянтинівна,</i> СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО	176
<i>Заборська Ксенія Андріївна,</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	180
<i>Колесниченко Анна Андріївна,</i> СПАДКУВАННЯ МАЙНА ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ В УКРАЇНІ	183
<i>Комаровська Еріка Едуардівна,</i> УСИНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	186
<i>Короткевич Іван Андрійович,</i> ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЦИФРОВОГО МАЙНА	188

Національний суд перевіряє лише відповідність рішення вимогам публічного порядку та дотримання арбітражною процедурою основних процесуальних вимог. Такий підхід сприяє стабільності арбітражного процесу в Україні та запобігає повторному розгляду спору, підвищуючи довіру до міжнародного арбітражу та сприяючи розвитку міжнародної торгівлі.

Після скасування рішення втрачає юридичну силу і не підлягає виконанню в Україні. Якщо сторона не погоджується з ухвалою компетентного суду, вона має право оскаржити її до Верховного Суду; касаційний перегляд таких ухвал виключається.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України № 4002-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
3. Постанова Верховного Суду від 11 жовтня 2018 року у справі № 796/124/2018 (провадження № 61-41058ав18) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77087340>.
4. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навчальний посібник / Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О., Юркевич Ю. М.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 416 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydor_26-05-21.pdf

Дмитрук Дар'я Олександрівна,

студентка 1 курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцента Берназ-Лукавецька О. М.

СПАДКУВАННЯ У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Спадкове право – одна з фундаментальних частин майнового та цивільного права, яка дозволяє відслідковувати та законно здійснювати передачу власності померлої особи її спадкоємцям. У римському праві, спадкування було важливою ланкою права та уособлювало

важливий процес із чітко визначеними та прописаними правилами. Актуальність вивчення цього інституту полягає в тому, що це право заклало основи сучасного спадкового права і дає змогу зрозуміти історичне підґрунтя – основи спадкового права, його трансформацію та використання у сучасності, досягнути еволюцію правових процесів.

Для початку треба зазначити, що спадкування тісно перетинається з майновим правом. По-перше, після смерті людини залишається набуте нею майно, зобов'язання та інші речові права, які стають об'єктом спадкування. По-друге, саме спадкування є шляхом набуття майнових прав на перелічену приватну власність. Таким чином, спадкове право є одним із важливих інститутів, що займає проміжне місце та є єдиним елементом.

1. Основні поняття та особливості спадкування.

Важливо вказати основні поняття для глибшого розуміння теми. Спадкування – це передача майна після смерті його власника іншим особам. [2, С. 116] Під час реформ Юстиніана, спадкове право зазнало певних позитивних змін і виникли рівні спадкоємців та виникла обов'язкова частка майна, яку спадкодавець мав залишити визначеним представникам. Під майном розуміються права і обов'язки померлого, які власне становлять спадщину (а також активи, пасиви, його борги, які він не встиг скасувати за життя). Після прийняття спадщини відбувається така собі заміна суб'єктів. До прикладу, якщо у померлого є певні зобов'язання, вони не зникають, натомість переходять до законного спадкоємця в тому ж вигляді. [2, С. 117] Тобто спадкоємець стає учасником тих самих правовідносин, які були у спадкодавця за життя. Важливим аспектом у контексті спадкування є відкриття спадщини, а тобто її початок. Варто зауважити, що за життя цей процес неможливий: має бути або смерть спадкодавця, або його визнання померлим. Спадкодавцями можуть бути лише громадяни, тобто фізичні особи. А от спадкоємцями (тими, кому переходить майно) може бути і держава, і різні угруповання. Спадщина може передаватись за законом і за заповітом. В цій праці буде детально розглянуто спадкування за заповітом.

2. Етапи розвитку спадкового права.

Якщо поглиблюватись у становлення, історичне підґрунтя даного питання, можна виділити кілька етапів:

1. Преторське спадкування.

Першим періодом варто зазначити той, коли претори вносили свої правки до законів, в тому числі – спадкування, з'явилася концепція

когнатського споріднення, що підвищувало значення кровних родичів та їх місце у правонаступництві. З цього виникли рівні спадкоємців. У преторській системі були чотири лінії спадкоємців. Першу складали діти покійного, другу – родичі по чоловічій лінії, третю – всі кровні родичі, а четверту – подружжя.

2. Імператорське спадкування.

Наступною сходинкою є період імперії. В цей час приймалися нові закони, змінювались, скасовувались чи удосконалювались старі. Це надзвичайно вплинуло на розвиток римського права загалом. Кодифікація Юстиніана стала певним порятунком, оскільки вона виключила всі неточності, згрупувала та систематизувала усі закони, які раніше перебували в хаосі та мали численну кількість доповнень та суперечностей. Імператор суттєво впорядкував та полегшив правову систему, особливо пункти спадкування. [2, С. 119]

3. Реформи Юстиніана.

Реформи Юстиніана завершили становлення римського спадкового права, він поділив спадкоємців на п'ять черг, які успадковували майно у визначеній послідовності а також додав обов'язкову частку спадщини. [2, С. 118]

Після аналізу етапів становлення спадкового права та перелічених правок до законів цієї галузі, цікаво дізнатись детальніше про форми спадкування, а саме – спадкування за заповітом, його види, принципи та особливості.

3. Спадкування за заповітом

Найпопулярнішою формою була передача спадщини за заповітом. Вона стало фундаментом класичного права і навіть сьогодні, в цивільному праві, такий вид спадкування є найбільш вживаним. Цьому способу властивий наступний порядок : власник міг вирішувати, яке, кому і в яких частках передавати майно. Заповіт, в класичному його прояві, полягав в урочистому волевиявленню, яке також могло бути усним, але мало конкретну затверджену форму. Тобто, воля, її проголошення, мало визначену та невідхильну процедуру, власні правила, яких не можна було не дотримуватись. Заповіт вимагав активної правоздатності заповідача – активна правоздатність та дієздатність на момент життя. [1, С. 125] Цікаво, що якщо особа втрачала цю здатність, заповіт не вважався недійсним, але мова не йдеться про тих осіб, які апріорі не мали цих прав (раби, душевнохворі, марнотратники та жінки, які до певного часу взагалі не могли бути заповідачами).

[1, С. 124] Також документ включав специфічні правила для вибору спадкоємців, як було вже раніше вказано – рівні.

Заповіт поділявся на три типи : волевиявлення в куріальних комісіях – усне виголошення; заповіт воїна – виголошення волі у строю; заповіт за допомогою міді та вагів – здійснювався у присутності свідків та мав характер фіктивного продажу майна. Умови у всіх типах були суворими, адже заповіт набував сили лише після смерті заповідача, і коригувати його волю вже не було можливості, все мало бути чітко та ясно ще за його життя. [1, С 127] Таким чином, основними принципами заповіту були:

1. Свобода заповіту – спадкодавець заповідав будь-яке майно майно будь-кому. [1, С. 125]

2. За римським правом встановлювалися обов'язкові частки для близьких родичів, щоб урівняти баланс та врахувати інтереси кожного, незалежно від стосунків між спадкодавцем та спадкоємцем чи бажання прийняти спадщину. [1, С. 126]

3. Реформа Юстиніана встановила п'ять черг спадкоємців, що давало право успадковувати власність залежно від спорідненості [2, С. 120]:

1-а черга – всі низхідні родичі

2-а черга – всі висхідні родичі (брати, сестри);

3-я черга – неповно рідні брати й сестри;

4-а черга – всі інші кровні родичі;

5-а черга – вдова або вдівець.

Субституція, іншими словами – визначення підспадкоємців. Вона мала декілька проявів, до прикладу : звичайна, коли спадкоємець помирав чи не хотів приймати майно; для неповнолітніх та як би для неповнолітніх [2, С. 124]

Отже, римські юристи розробили детальну та структуровану схему передачі спадщини. Одна з найважливіших її функцій – узаконення цього процесу, зокрема передача зобов'язань нащадкам. Особливу увагу в римському праві приділяли заповітам, в яких спадкодавець визначав спадкоємців та передане їм майно у майбутньому.

У випадку, якщо спадщину не хотіли приймати, з'являлась так звана субституція, яка полягала в тому, що спадкодавець назначав інших спадкоємців, які гарантовано б перейняли власність померлого. Загалом, римське спадкове право заклало базові принципи, які залишаються актуальними сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основи римського приватного права : навчально-методичний посібник за ред. Є. О. Харитонова. Одеса : Фенікс, 2019. 296 с.
2. Основи римського приватного права: курс лекцій / Р. А. Калюжний, Ю. В. Ящурицький. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 184 с.

Доможирська Наталя Олегівна,

*студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: асистент Шамота О. В.

РОЛЬ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ. ПРИНЦИП ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Сучасна українська правова система активно працює над інтеграцією принципів гендерної рівності в усі сфери суспільного життя, включаючи сімейні правовідносини. Цей напрямок є особливо важливим в умовах воєнного стану, коли традиційні ролі в сім'ях часто змінюються під впливом екстремальних обставин. Гендерні стереотипи, такі як уявлення про традиційні ролі жінок і чоловіків у сім'ї, створюють перешкоди для справедливого розподілу обов'язків, впливають на прийняття судових рішень щодо опіки над дітьми, поділу майна та інших аспектів сімейного життя. Активний рух у зміцненні правових механізмів для подолання цих стереотипів сприяє забезпеченню рівності прав і обов'язків обох статей, що має особливу важливість для зміцнення українського суспільства.

Перш за все, слід зазначити, що стаття 24 Конституції України закріплює принцип рівності прав і свобод громадян незалежно від статі [1], що є основою для забезпечення гендерної рівності в усіх сферах життя, включно із сімейними та шлюбними відносинами. Зокрема, цей принцип гарантує, що чоловіки та жінки мають рівні можливості у реалізації своїх прав у сім'ї, що закріплено також у Сімейному кодексі України (далі – СКУ). Це положення підтверджує, що жінка і чоловік мають однакові права та обов'язки щодо подружніх відно-